

שמואל א' פרק י"ד 'ניחוש יונתן'

2. סנהדרין סו ע"א
תנו רבנן: +ויקרא י"ט+ לא תנחשו ולא תעוננו - כגון אלו המנחשים בחולדה בעופות ובדגים.

1. ויקרא יט
(כו) לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעוננו :

3. Chulin 95b

Rab was once going to his son-in-law R. Hanan when he saw a ferry-boat coming towards him. Said he to himself: When the ferry-boat comes to meet one it is a good omen. As he came to the door he looked through the crack of the door and he saw the meat of an animal hanging up. He then knocked at the door and everybody came out to meet him, even the butchers too. Rab however did not take his eyes off [the meat] and said to them: 'If that is how [you look after things], then you are giving my daughter's children forbidden meat to eat'. And Rab did not eat of that meat. But why? If because of meat that had disappeared from sight, but here he did not lose sight of it; and if because of the omen, **but Rab himself has said: An omen which is not after the form pronounced by Eliezer, Abraham's servant, or by Jonathan the son of Saul, is not considered a divination!** — [The reason is that] it was a meal of free choice and Rab would not partake of a meal of free choice.

It was taught: R. Simeon b. Eleazar says: Although a house or a child or a marriage must not be used for divination, they may be taken as a sign.

3. חולין צה ע"ב

רב הוה קאזיל לבי רב חנן חתניה, חזי מברא דקאתי לאפיה, אמר: מברא קאתי לאפי, יומא טבא לגו; אזל קם אבבא, אודיק בבזעא דדשא חזי חיותא דתליא, טרף אבבא, נפוק אתו כולי עלמא לאפיה, אתא טבחי נמי, לא עלים רב עיניה מיניה, אמר להו: איכו השתא, ספיתו להו איסורא לבני ברת! לא אכל רב מההוא בישרא; מ"ט? אי משום איעלומי - הא לא איעלים, אלא דנחיש - **והאמר רב: כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול אינו נחש!** אלא: סעודת הרשות הוא, ורב לא מתהני מסעודת הרשות

תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: בית תינוק ואשה, אף על פי שאין נחש יש סימן.

4. רש"י מסכת חולין דף צה עמוד ב

יש סימן - סימנא בעלמא הוי מיהא דאי מצלח בסחורה ראשונה אחר שבנה בית או שנולד התינוק או שנשא אשה סימן הוא שהולך ומצלח ואי לא אל ירגיל לצאת יותר מדאי שיש לחוש שלא יצלח.

Similarly, [this category includes] those who hear the chirping of a bird and say: This will happen or this will not happen; it is beneficial to do this or it is detrimental to do this. [Also, it includes] those who say: Slaughter this rooster that crowed like a raven; slaughter this hen that crowed like a rooster.

Similarly, a person who sets up omens for himself; e.g., if this and this happens, I will do this. If it will not happen, I will not do it, as Eliezer, the servant of Abraham did, and the things of the like - all this is forbidden. Anyone who does one of these things because of such omens is [liable for] lashes.

8. השגת הראב"ד שם

+השגת הראב"ד/7 וכן המשים לעלמנו סימנים אם יארע לו כך וכך וכו'. ח"א זה שבזק גדול שהרי דבר זה מותר ומותר הוא ואולי הטעהו הלשון שקראה כל נחש שאינו כאליעזר ויונתן אינו נחש והוא סבר שלענין איסור נאמר ולא היא חלל ה"ק אינו ראוי לסמוך ואין חשב על דליקים כמותם עבירה זו ואי הוו אינהו הוו מפקי פולסי טורח לאפיה.+

9. חידושי הר"ן חולין צה: (וכן כסף משנה על הרמב"ם שם)

...ומכל מקום הדבר צריך תירוץ שאי אפשר שהצדיקים הללו הוו מנחשין וכך נראה לי בתירוץ של דברים שהנחש שאסרה תורה הוא התולה את דבריו בסימן שאין הסברא נותנת שיהא בהם גורם תועל' לדבר או נזק כגון פתו נפל מידו וצבי הפסיק לו בדרך כדאיתא בפ' ד' מיתות שאלו וכיוצא בהם הם מדרכי האמורי אבל הלוקח סימנין בדבר שהסברא נודעת שהן מורין תועלת הדבר או נזקו אין זה נחש שכל עסקי העולם כך הם שהרי האומר שאם ירדו גשמים לא אצא לדרך ואם לאו אצא לדרך אין זה נחש אלא מנהגו של עולם

ואליעזר עבד אברהם ויונתן בן שאול וכיוצא מזה תלו מעשיהם שאליעזר יודע היה שלא היו מזווגין אשה ליצחק אבינו אלא הוגנת לו ולפיכך לקח סימן לעצמו שאם תהא כל כך נאה במעשיי ושלמה במדותיה עד שכשיאמר לה

5. תוספות חולין צה:

וכיונתן בן שאול - וא"ת היאך ניחש ויש לומר דלרוז את נערו אמר כן ובלאו הכי נמי היה עולה.

6. חידושי הריטב"א חולין דף צה עמוד ב

וכיהונתן בן שאול. הא ודאי מה שעשה יהונתן בן שאול אין בו צד ניחוש, כי סימנין בעלמא מסר אם כה יאמרו עלו ועלינו ובלאו הכי היה עולה, וכן אליעזר עבד אברהם על זכותו של אברהם סמך, כדאיתא בקרא, וחס ליה לעבדא דאברהם דליהוי מנחש, והכא הכי פירושו דכל ניחוש שאין סומך עליו כמו שסמכו אלו על סימניהן אינו ניחוש, וכן פירש ר"י ז"ל.

7. רמב"ם עבודת כוכבים יא:ד

אין מנחשין כעכו"ם שנאמר לא תנחשו, כיצד הוא הנחש כגון אלו שאומרים הואיל ונפלה פתי מפי או נפל מקלי מידי איני הולך למקום פלוני היום שאם אלך אין חפציי נעשים, הואיל ועבר שועל מימיני איני יוצא מפתח ביתי היום שאם אצא יפגעני אדם רמאי, וכן אלו ששומעים צפצוף העוף ואומרים יהיה כך ולא יהיה כך, טוב לעשות דבר פלוני ורע לעשות דבר פלוני, וכן אלו שאומרים שחוט תרנגול זה שקרא ערבית, שחוט תרנגולת זו שקראה כמו תרנגול, וכן המשים סימנים לעצמו אם יארע לי כך וכך אעשה דבר פלוני ואם לא יארע לי לא אעשה, כאליעזר עבד אברהם, וכן כל כיוצא בדברים האלו הכל אסור וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו לוקה.

It is forbidden to practice soothsaying as idolaters do, as [Leviticus 19:26] states: "Do not act as a soothsayer."

What is meant by a soothsayer? For example, those who say: Since my piece of bread fell out of my mouth, or my staff fell from my hand, I will not travel to this place today, since if I were to go I would not be able to accomplish my desires.

Since a fox passed on my right side, I will not go out of my door today, since if I were to go out I would meet a deceiver.

הגמיאני מעט מים תשיבנו ברוח נדיב' שתה וגם גמליך
אשקה אותה היא שהזמינו מן השמי' ליצחק.
וכן יונתן בן שאול שבקש להכות במחנה פלשתים הוא
ונושא כליו בלבד לקח זה סימן לעצמו שאם יאמרו עלו
אלינו **יהא נראה שהם יראים ממארב** ובכיוצא בזה בטח
יונתן בגבורתו שהוא ונושא כליו יפגעו בהם שכן מנהגו של
עולם ששנים או שלשה אבירי לב יניסו הרבה מן המפחדים
ואם יאמרו דומו עד הגענו אליכם **יראה מדבריהם שאינם
מתפחדים** ובכיוצ' בזה לא היה ראוי ליונתן בן שאול
שימסור עצמו לסכנה וכל כיוצא בזה מנהגו של עולם הוא.
וכי מייתנין לה בגמר' לענין איסור הכי קאמרינן שכל נחש
שהוא מן הדברי' שאסרה תורה שאין הסברא מכרעת בהן
כל שאינו סומך על מעשיו ממש כמו שעשו אלו השנים בדבר
מותר אינו נחש ואינו אסור אף על פי שהוא מדרכי הנחשים
האסורים ורב לא תלה מעשיו במברא שהרי לא אמר אי
מברא אתי לאפאי איזיל ואי לא לא איזיל אלא דכי חזא
מברא דאתי לאפיה אמר יומא טבא לגאו וכיון שכן אמאי
לא אכיל מההוא.

10. רד"ק שמואל א פרק יד פסוק ט'

דמו עד הגיענו - המתינו וז"ש יהונתן לאות ולסימן אמר
כמ"ש **וזה לנו האות כי אם יאמרו עלו עלינו פיהם הכשילם
כי אנחנו נעלה והם ירדו**

וזה אינו נחש האסור ואם היה אסור לא היה הקב"ה עוזרו
בהליכה ההיא אבל הוא וכיוצא בו הוא קול דברי' ישמע
אדם ויחזק לבו **כי הם סי' ואות על המעשה**
ואל יטעה אותך מה שנמצא בדברי חז"ל אמר רב כל נחש
שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול אינו נחש כי
אינו אומר שיהיה אותו נחש אסור כמו שפירושו רבים כי
הנה אלו המנחשים בחולדה ובעופות אינו כנחש אליעזר
וכיונתן והוא היה אסור כמ"ש רז"ל לא תנחשו אלו
המנחשים בחולדה ובעופות ובכוכבים והאומר פתו נפלה
מפיו מקלו נפל מידו צבי הפסיקו עורב קורא לו שועל
מימינו ונחש משמאלו אל תתחיל בי שחרית הוא ר"ח הוא
מוצאי שבת הוא הנה אלו הדברים וכיוצא בהן שנהגו בהן
בעלי הדיעות הרעות וקבעום חק ומנהג עליהם וחושבים כי
הם המטיבים והמריעים זה הוא שאסרה התורה **אבל אם
ירצה אדם לעשות מעשה ויעשה דבר א' לאות וסי' למעשה
ההוא כדי לחזק לבו ולעורר לבו לדבר ההוא זה הדבר מותר**
כי אילו היו עושים רע בדבר הזה אליעזר ויהונתן לא היה
עונה אותן הב"ה כהוגן ומסייע את מעשיהם ועוזרם.

11. רלב"ג שמואל א פרק יד

(ט) אם כה יאמרו אלינו דמו עד הגיענו אליכם ועמדנו
תחתנו - ראוי שתדע כי העתידות יגלו בפנים שונים וכבר
תהיה לפעמים הודעה חלושה מושפעת מהש"י בזה האופן
החלוש וילקח בה ראייה כמו שנאמר לגדעון שירד הוא
ופורה נערה אל מחנה וישמעו מה ידברו כי בזה קצת
הוראה מהדברים המתחדשים וזה מבואר אחר העיון ממה
שזכרנו בשני מספר מלחמות השם ואין הנה מקום זאת
החקירה,

והנה אמרו דמו עד הגיענו אליכם לאות כי ההתחלה תהיה
מפלשתים לרדוף אחרי ישראל ולזה יש להם לירא שינוצחו
כי הרודף הוא המנצח על הרוב:

(י) ואם כה יאמרו עלו עלינו - **הנה זה לאות על שינצחום
ישראל וירדפו אחריהם אחרי היותם מתחבאי' מפחדת' כי
בלי ספק לא יכנסו ישראל אחריהם אם לא יתברר להם
שינצחום אחר היותם יראים מהם בזה האופן הנפלא:**